

א. יש שכתבו בשיטת הרמב"ם כרש"י – ע' במרכבת המשנה שבת א. (וע' בשבט הלוי שם שכתב לדחות). וכן בשו"ת דובב מישרים ח"ב ל.

ב. לפירוש הערוך שמדובר בפסיק רישא ולא ניהא ליה, יש מקום להבין השוואת הגמרא ענין 'אינו מתכוין' ל'מלאכה שאינה צריכה לגופה' (וכבר עמדו על כך התוס') – כיון שמדובר כאן בפסיק רישא אלא שבכך שלא ניהא ליה, הרי זה כמלאכה שא"צ לגופה (עפ"י חדושי הנצי"ב).

דף צב

'נסכים שנטמאו – עושה להן מערכה בפני עצמן ושורפן... הדם והשמן והמנחות והנסכים שנטמאו – עושה להן מערכה בפני עצמן...' – רש"י פרש: עושה מערכה בפני עצמם על הרצפה, ואינו שורפן עם שאר הפסולים בבית הדשן שבעזרה מפני שהם לחים ולא תהא שריפתם ניכרת אם ישרפם בבית הדשן. פירוש, אם ישפכום אצל הפסולים לא ידעו שמצותן בשריפה ולא יקפידו בדבר. ויתכן להוסיף שהיות והמשקיף ניתזין לכל עבר צריכים זהירות יתרה בהן, ואילו בבית הדשן אין נזהרים מלגעת בצינורא או בשאר עצים (עפ"י חדושים ובאורים יג, כב. ע"ש עור, וע' שו"ת דובב מישרים ח"א כה). ורש"י אינו גורס 'מנחות' בברייתא, שהרי המנחות יבשות ונשרפות עם שאר פסולי המוקדשין (ע' רש"י: 'הדם והשמן גרסינן'. וכ"כ רבנו פרץ – מובא בחק נתן).

ואולם הרמב"ם פרש: עושה להן מערכה – על המזבח [ולא העתיק אלא 'נסכים' כאשר העיר בקרן אורה]. וכמשמעות הלשון 'עושה להן מערכה' (לחם משנה). וכל זה מדובר לאחר שנתקדשו בכלי שרת, אבל קודם לכן – יש להם פדיון, וכבמנחות קא. (ובח תודה).

פרק אחד עשר – 'דם חטאת'

(ע"ב) 'בעי רבי אבין, נשפך על הרצפה ואספה מהו, אצרוכיה הוא דלא אצרוכיה רחמנא כלי שרת והלכך אוספו וכשר, או דלמא...' – לכאורה נראה שתורף השאלה הוא האם דם העוף צריך להינתן על המזבח מהעוף עצמו או כשר גם ליתנו מכלי. ולפי זה היה אפשר להסתפק כשנשפך אל הכלי, ומדוע נקטו שנשפך על הרצפה? (כן העיר בשפת אמת. ובפשטות אפשר לומר שמחזורים למצוא ארוכה לכהן שארע לו כן, שנשפך. ולא דיברו בשעשה במכוון שלא כדינו. מהר"ד ויזר שליט"א).

ואולם רש"י הוסיף דברים: שצוארה הרי הוא במקום כלי שרת והלכך כשר לאוספו כדם שנשפך מן הכלי על הרצפה. ולדבריו מובן שנקטו נשפך על הרצפה, לרמוז על טעם הצד שכשר, מפני שדומה לדם בהמה שכבר נתקבל בכלי ונשפך מן הכלי על הרצפה. [וע"ע בחזו"א (יט, ד) שפסול דם שנשפך מן הצואר לרצפה, אין לו התר במקום אחר, כי אף אם בעוף כשר, זהו משום שהצואר הריהו ככלי שרת].

אלא שתוספת זו גופא צריכה באור, מדוע צריכים לומר שהצואר נידון ככלי ולא נפרש כפשוטו שאין הקפדה בנתינה מהעוף עצמו אלא כשר גם בכלי.

ולכאורה נראה מדברי רש"י שרצה לקשר בעיה זו עם בעיית רבי אבין הקודמת בחטאת העוף שהכניס דמה בצוארה, האם נחשב כאילו הכניסה בכלי או לא. נמצאו שתי השאלות תלויות זו בזו: האם הצואר בעוף נידון ככלי בבהמה (שהרי עוף אינו

טעון כלי אחר לקבלת הדם), וממילא אם נכנס לקודש כשהוא בצואר פסול, ואם נשפך הוי כנשפך מן הכלי, או שמא נידון כצואר בבהמה ואם נכנס להיכל לא נפסל ואם נשפך על הרצפה – פסול. ולפי זה יוצא שדם העוף שניתן בכלי ונכנס פנימה, כמוהו כדין דם שנכנס בצואר, ממה נפשך; לפי הצד שהצואר דינו ככלי – הרי בשני האופנים שנכנס נפסל. ולפי הצד שהצואר אינו ככלי ודומה לבהמה שנכנסה בדם שבצוארה שכשר, הרי לפי צד זה הקפידה תורה על צואר דוקא ואם ניתן בכלי – כבר נפסל, ושוב אינו נפסל מצד הכנסתו לקודש. ובוה מיושבת הערת הקרן-אורה ממשמעות הסוגיא דלעיל (יא). שחטאת העוף שנכנס דמה לפנים – היינו בעיא דר' אבין, והלא ר' אבין הסתפק בשנכנס בצוארה ולא בשנכנס בכלי, אך להאמור היינו הך.

תיפוק לי דהא אפסיל לה באויר כלי? – אמר רב הונא בריה דרב יהושע: במדביק כלי בצוארה – ואף על פי שכשיצא הדם מן העוף אל הבגד שוב אינו ראוי להזאה, ואפילו אם ימצא אותו להחזירו לצואר, אינו מועיל – שמסתבר שאין הצואר ככלי שרת לענין זה ולא שייך בו חזרה [שאם כן נשפך על הרצפה גם כן יחזירנו לצואר] – אעפ"כ הוצרך הכתוב למעט חטאת העוף מכיבוס, שהרי הפסול בא בבת אחת עם ההתזה על הבגד, ומסקנת הסוגיא להלן (גג). שבאופן כזה טעון כיבוס. ואפשר שגם לפי הצד שכשהפסול וההתזה באין כאחת – אינו טעון כיבוס (וכן פסק הרמב"ם), כאן שלא פירש הבגד מן הצואר, סוחטו והדם כשר (עפ"י חזון איש זבחים כב), ד. וע"ע בחדושי הנצי"ב והגר"ס). לפי מה שכתב בסוף שכל זמן שהבגד לא פירש מן הצואר, סוחטו לצואר וכשר להזאה, יש ליישב מה שקשה לכאורה מדוע הוצרכו להעמיד במדביק, הלא מלשון הגמרא נראה שכל השאלה היתה רק משום שנפסל ב'אויר כלי', ואם כן אפשר להעמיד כשניתו על הבגד מצידו או מתחתיו, שלא הגיע מעולם לאוירו'. [ונראה הטעם שאויר גרידא לא פסל את הדם רק אויר כלי (וכבר תמה הגרעק"א בדבר, אלא שהוא ז"ל תמה על לשון רש"י, ולכאורה כן משמע מלשון הגמרא. וצ"ע), שהרי לעולם ההזאה עוברת באויר למזבח, ולכך הקשו רק משום שלפני שנגע הדם בבגד, הגיע לאויר שמעליו וכבר נפסל בטרם נגע בו]. אך לפי הנוכח נראה, שבאופן זה הלא נפסל הדם בבת אחת עם הגעתו לבגד ובאנו לספק דלהלן – לכך אמרו שהדביק הבגד, שאז לא נפסל כלל. ובספר הר צבי כתב שגם אויר שמתחת הכלי נחשב כאויר כלי כשזורק מלמטה, כיון שסופו לנוח בכלי. ולפי האמור אין צורך בחידוש זה.

דף צג

ניתו על בגד טמא מהו. אף לפי מה שאמרו לעיל שכל דם שהותו על הבגד ואספו – נפסל להזאה, ואם כן הלא מוכח שלעולם דנים לפי מצבו רגע לפני הגעתו לבגד, עדיין יש מקום להסתפק שמא זה רק כשהפסול נובע מכך שניתו על הבגד וטעון כיבוס, אבל כאן שנפסל מצד אחר, על ידי טומאת הבגד, יש מקום לומר שאינו טעון כיבוס (ע' בשפת אמת; אור שמח מעשה הקרבנות ה, ט). בזה יש לישב מה שמבואר בשבועות טו ובחדושי הרשב"א, למ"ד שתי תודות שהיו מקדשים בהן תוספת העיר והעזרה, היו מהלכות זו אחר זו והחיצונה היתה נשרפת שהרי עדיין לא נתקדשה התוספת. ואעפ"י שתורה פסולה אינה מקדשת, כאן שהפסול בא כאחד עם הקידוש שפיר דמי. והרי בסוגיתנו מבואר שעיקרון זה שנוי במחלוקת – אך להנ"ל י"ל שבכל מקום שכך היא מצוותו ואי אפשר בלאו הכי, אין לחוש, וכמו בדם חטאת כשר שהותו הבגד אעפ"י שנפסל מיד בהגיעו, דהכי אמר רחמנא, משא"כ בפסול מתלוה.

ד. שמן הניתן על גבי האשים; יכול להיות מותר רקיקי מנחת כהנים ומותר מנחת כהן משיח (= מנחת חביתין, ששמנה מרובה ואינו נספג בפתים מפני שהיא אפויה מתחילה. ערש"י ובמפרשי המשניות). ולדברי רבי טרפון שמתנדב אדם שמן, יכול להיות אף נדבת שמן, לפי אביי שכולו לאשים, אבל לשמואל ורבי זירא – רק קומצו, כנ"ל.

ה. בתחילה אמרו [בבאור דברי שמואל] שכיבוי במקצת לא שמיה כיבוי ואינו חייב אלא אם אין על המזבח אש אחרת מלבד אותה גחלת שכיבה. ואבעית אימא, אפילו יש אש נוספת במזבח – חייב, ולא הותר אלא כיבוי במקצת של מצוה, ואף זה רק כשאי אפשר בענין אחר, שהרי התורם את הדשן אעפ"י שמצוה היא לא יכבה ויתרום אלא ימתין. ואולם למסקנא נראה שגם כיבוי במקצת שמיה כיבוי, וטעמו של שמואל שהתיר לזלף יין על האש, הוא משום דבר שאינו מתכוין, אבל בלא"ה – חייב. וכן פסק הרמב"ם, שלוקה.

דף צב

קמט. נסכים, דם, שמן ומנחות שנטמאו – מה יעשה בהם?

נסכים שנטמאו (לאחר שנתקדשו בכלי), וכן דם, שמן ומנחות – שורפם בקודש, שנאמר בקדש באש תשרף. ועושה להם מערכה בפני עצמן.

רש"י מפרש מערכה על הרצפה. ולא עם שאר הנשרפים, שמפני לחותם אין שריפתם ניכרת כששורפם עם הבשר (רש"י). יש אומרים שלפירוש זה אין לגרום 'מנחות' – שאינן לחות, הלכך נשרפות עם שאר הפסולים. והרמב"ם מפרש עושה להם מערכה – על המזבח.

פרק אחד עשר

- א. אלו חטאות שניתו מדמן על הבגד, הבגד טעון כיבוס, ואלו שאינו טעון כיבוס?
- ב. דם חטאת שנתקבל בכלי ונשפך על הרצפה ואח"כ ניתו על הבגד – האם הבגד טעון כיבוס? מה הדין כשניתו מבגד לבגד?
- ג. חטאת העוף שנשפך דמה מהצואר על הרצפה – האם כשר לאספו וליתנו על המזבח?
- ד. שחט חטאת והכניסה להיכל – האם נפסל הדם אשר בה, משום הבאתו לקודש?
- א. דם של חטאות בהמה, הן חטאות פנימיות הן חיצוניות, שהותו על הבגד לאחר קבלתו בכלי בהכשר וקודם נתינתו על המזבח – הבגד טעון כיבוס.
- אבל לא בחטאת העוף, ולא חטאות פסולות – בין שהיתה להן שעת הכושר כגון לנה יצאה או נטמאה, בין שלא היתה להן שעת הכושר, כגון שעבודותיהן נעשו במחשבת פסול (כן סתמה משנתנו, וכדברי רבי שמעון בברייתא. ודרשו בגמרא (צג.). שני מיעוטים מדמה; אתה). רבי עקיבא אומר: אם היתה להן שעת הכושר – טעון כיבוס.

[גדר 'שעת הכושר' תלוי בדעות האמוראים, האם הכוונה להתר אכילת הבשר לכהנים, או משנראה הדם לזריקה, או מגמר השחיטה (עפ"י רש"י ור"ג מעילה ה)].

א. הלכה כסתם משנה, וכמו שנקט רמי בר חמא בספקו (עפ"י רמב"ם מעה"ק ח, ג).
ב. כאשר נעשה בטומאה, אם הציץ מרצה [כשעודו על מצח הכהן, ולדעה אחת אפילו אינו על מצחו], היות ומדאורייתא הקרבן כשר – טעון כיבוס (תוס').
יש אומרים שדם קדשים אינו מקבל טומאה, ולפי"ז צריך לפרש שנטמא הבשר (ע' במפרשים כאן).

ניתו לאחר נתינת הדם על המזבח – אין הבגד טעון כיבוס.

כיבוס הבגד שהותו עליו מדם החטאת; יש אומרים מצות עשה הוא ונמנה במנין המצוות (רס"ג. ע' בבאור הגר"פ עשה קנב) ויש חולקים וסוברים שדין זה נכלל במצות סדר החטאת (ע' ספר המצוות לרמב"ם שרש יב ועוד).

ב. דם חטאת שנתקבל בכלי ואח"כ נשפך – הואיל ולא נפסל בכך, אם הותו על הבגד – טעון הבגד כיבוס.

הותו מבגד לבגד; ספק אם נפסל בעודו בבגד הראשון מאחר והזקק לכיבוס, ואם כן כשהותו על הבגד השני כבר לא היה ראוי להוות ואין טעון לכבסו, או שמא אם אספו מן הראשון כשר ליתנו על המזבח וממילא הבגד השני טעון כיבוס. ואולם לדברי רבי עקיבא ממה-נפשך טעון כיבוס, שהרי היתה לו שעת הכושר כשנתקבל בכלי תחילה.

א. הרמב"ם פסק שאין טעון כיבוס (מעה"ק ח, ט. וע"ש בכס"מ מרכה"מ ואו"ש; קר"א).
ב. נשפך תחילה על דבר שאינו טעון כיבוס, הואיל ולא נדחה שהרי נתקבל תחילה בכלי, הלכך הבגד השני טעון כיבוס (מנ"ח קלח).

ג. נסתפק רבי אבין על דם העוף שנשפך על הרצפה מהצואר, האם כשר לאספו בכלי, או שמא הקפידה תורה ליתנו מצואר העוף בדוקא, וכיון שהגיע לכלי או אף לאויר הכלי – מיד נפסל, הלכך כשנשפך על הרצפה אין תקנה לאספו (וכן אי אפשר להחזירו לצואר העוף כדי להוות. תו"א).
הספק לא נפשט, לפיכך החטאת תישרף ולא תאכל, כדין חטאת העוף הבאה על הספק (רמב"ם פסוה"מ ב, כ. וע"ש באור שמח). ולא יזרוק הדם אלא יביא חטאת אחרת. ואם זרק – הבשר ישרף. ואם החטאת של מחוסר כפרה – יביא עתה חטאת הבאה על הספק (עפ"י זבח תודה).

ד. בהמת חטאת שהכניסוה לאחר שחיטה להיכל – אין דמה נפסל בכך (מדמה – ולא בשרה). ואולם בחטאת העוף נסתפק רבי אבין, שמא צוארה נידון ככלי שרת [שהרי אין העוף טעון כלי אחר לקבלת דמו, נמצא צוארו משמש ככלי לזריקה], ונפסל בכניסתו להיכל כאילו נכנס הדם בכלי.

דף צג

קנא. בגד שניתו עליו דם חטאת באופנים הבאים – האם טעון כיבוס?
א. כאשר הדם נפסל עם הגעתו לבגד.